

ZALÁN TIBOR

Paraméterek

Gondolatok Barak László 60. születésnapján

Nagyon megkönnyítené a dolgomat Barak László, ha nem olyan verseket írna, amilyeneket ír. Mondjuk, szeretné a barokkos körmondásokat, a barokkos cirádákat és terpeszkedő hasonlatokat. Miért is? Mert akkor most, egy könnyed bonmot-val Barak-barokkról elménckedhetnék, és máris meg lenne ennek a kicsiny beszélynek az alaphangütése. (Bár az is lehet, hogy ezt már mások és sokszor kitalálták előttem, csak még én nem hallottam róla.) Annyi bizonyos, költőnknek köze sincs a barokkhoz. Ő épp olyan, mint a kora – milyen más is lehetne –, kemény, csikorgó, kopogós, kegyetlen. Egy ünnepeltről azonban ilyeneket mondani, hogy kemény, csikorgó, kopogós, sőt, kegyetlen, mégsem illendő, tehát bajban vagyok. Ráadásul, nem is a költészetéről kellene beszélnem most és itt, hanem róla. Alighanem az előző feladattal könnyebben birkóznék meg. Mert nem kellene feltennem azt a kérdést, ki is Barak László. És, ha már felteszem, akkor meg is kell válaszolnom. És a „nem tudom” ilyenkor nem válasz. A „tudom, de nem tudom pontos szavakkal megfogalmazni”, talán közelebb áll a valósághoz, de ünnepi alkalomra nem elég szabatos és alkalomhoz illő. Hoppá! Álljunk már meg egy pillanatra! A dadogó segítségére siet egy véletlenül megtalált szó. Az *illő*. Na, ez az a szó, amit a Barak-szótár nem nagyon ismer, és ha ismer is, nem feltétlenül használ. Ezzel nem állítom azt, hogy ünnepeltünk egyetlen szóval, sokkal inkább azt, hogy őszinte ember. Ha őszinte ember egyetlen szóval, az *tett*. Ha gyáva, sunnyogó ember egyetlen szóval, az *jellemhiba*. Ez a Barak, ez a költő vagy újságíró, politikus vagy lapkiadó, és most éppen nem tudom, mi vagy ki a sok közül, költőnek költő mindenképpen, mióta megismertem, nem változott jottányit sem. Ez pedig egyetlen és meglepő a köpönyegforgatók évadában. Illetlenül és kegyetlenül hajszol valamit, amit valahogy úgy tudunk csak körülírni, hogy igazság. És az igazság, valljuk meg magunknak, gyakorta jár együtt a kegyetlenséggel és a modortalansággal. Megint egy szó. Modortalanság. Hétköznapi használatban a jó modorhoz illetlenséget értjük rajta. Ha költőre használjuk, már azt jelenti, dicséretféleképpen, hogy nincs a stílusában, hanghordozásában modorosság. A Barak-költészet egyik legfontosabb eleme, hogy természetes, olyan, mintha csak beszélne, és amikor abbahagyja, akkor üt nagyot bennünk az a bizonyos harang. Ezt hívom én „utána”-dramaturgiának. Ilyen egyszerű ez, gondoljuk, de akik műveljük, tudjuk, hogy mennyire bonyolult is. Ha viselkedésre értjük a modortalanságot, akkor feltétlenül pejoratív a jelentése. Ha magatartásra, ami nem ugyanaz, akkor olyan embert rajzolunk magunk elé, aki vállalja a kimondás őszinteségével és keménységével járó bárdolatlansá-

BARAK

got. Barak vállaltan bárdolatlan, és ez csakis úgy bocsátható meg neki, hogy – akarata ellenére – kicsit megkapargatva ezt a bárdolatlanságot, egy nagyon is érző, érzékeny, sőt vézékeny lelket vélünk fölfedezni a keménykedő páncél alatt. Persze ő mindent megtesz azért, hogy ennek még a látszatát is elkerülje. És jól teszi. Így nem kényszerül kompromisszumokra, hazugságokra, kíméletből megtett csúsztatásokra. Efféle paraméterek idegenek az ő világától. Paraméter. Megint egy ártatlanul feltalált szó a szövegben. Csinálja, szerkeszti, küzd és birkózik vele és benne, másokkal, és néha egymaga. Azt gondolom, Barak született devianciája a küzdelem. Enélkül nem tudná elképzelni az életét, a mindennapjait. Egyébként békés ember, senkit nem ver orra, nem rúgja seggbe a szomszéd gyerekét, nem robbantgat szabadidejében az iskolákban. Az ütésváltás terepét a szavak ringjében véli csak elképzelhetőnek, és ez a lehető legbecsületesebb álláspont. Mondhatnám-e azt a közhelyesség ordítóan árulkodó gesztusával ezek után, hogy Barak *jó költő*? Nem mondhatom! Csak azt mondhatom, hogy Barak – költő. Mit is zagyválok itt össze? Valami olyasmit, hogy egy hatvanéves emberre azt mondani, hogy jó költő, a semmit mondás csúcsa. Aki hatvanévesen ringben tud maradni ebben a szakmában, és Barak, bár nem tartozik a legtermékenyebb költők közé, a ringben lévők között van és marad, annyit jelent, hogy tud valami olyasmit, ami nem mindenki sajátja. Mondjuk szerényen, hogy tudja a szakmát. De ez önmagában még nyilván kevés lenne a ringben maradáshoz. Rátalált egy hangra a költészetben, ami csak az övé, ami összetéveszthetetlenül egyénített, nyers, szikár, és a valóságban benne ragadó, abban mataató, azt felkavaró és azt felmutató hang. Utóbbi megint lehetne pejoratív megjegyzés is. Nem az. Költőnk számára fontos annak a látszatnak a lüktetése, amit valóságnak hívunk, és akár van valóság, akár nincs, valamit csak-csak megélünk nap mint nap, és ennek a megélésnek a minősége a *nem mindegy* a számára. Ilyen értelemben nem politikus, hanem etikus lény és költő Barak. Bár, politikus ember. Mindketten tudjuk, hogy a nézeteink erről nagyon távol állnak egymástól. Annyira, hogy már szinte lehetetlenné is tehetné a barátságunkat. Ő elkötelezett a liberális eszmék iránt, én elkötelezett vagyok a szabad gondolkodás irányában, ami nem ugyanaz, mert utóbbi a sehová sem tartozást jelent. Mégsem vesztünk össze soha eddig, s ami még ennél is fontosabb, mégsem fordultunk soha egymás ellen. Ami számomra azt sugallja, hogy ennek az embernek eszméi vannak, és nem csak rögeszméi, ez az ember kimondottan rossz politikus, amit én szeretek benne, mert magam sem lennék különb. Miért? Mert a politika, a politikusság lényege, megítélésem szerint, a hatalom megragadásának és megtartásának a kérdése. Az a politikus, aki nem hatalmat, hanem igazságot akar, aki erkölcsi alapon akar politizálni, nem politikus, hanem csak társadalmi érzékenységgel megvert, sújtott költő. És a „csak” ebben az esetben a lehető legnagyobb dicséret és elismerés részéről, mi több, főhajtás. De rögtön vissza is vonom, mert az ünnepelet egyik legnagyobb erényhibája az elbizakodottság. S hogy mitől elbizakodott? Talán attól, hogy állandóan csinál valamit, tevékenykedik, mozog, jár, megy, szervez – így az elbizakodottság talán fel is cserélhető a *magabiztossággal*. Annak az embernek a magabiztosságával, aki azzal kel, hogy – bár lehet, hogy nem tudja, hogy mit, de – tennie kell valamit. Mennie kell valahová, valami fontosabbnak kell történnie vele, általa, mint ami történi szokott gyászosan szűkösre szabott hétköznapi életünkben. És ő megy, megy utána, és csinálja, ha föltalálja azt. És nyilván e miatt sokszor téved és tévutakra is vetődik, de ez csak azokkal történik meg, akik többet akarnak, mint amit evidensen felkínálnak a körülményei, illetve elébe sodor ez a nagybetűs élet. És még valami. A közéleti költészet már pár évtizede kiment a divatból. Egyszer talán valaki majd észreveszi, hogy van annak egy modern, pontosítok, teljesen korszerű formája. Olyasmi, amit Barak művel. Remélem, nem kell egy következő évtizedfordulójáig várunk arra, hogy ezt felismerjék, elismerjék, és méltó helyére tegyék.